

Portret van Pieter Jacobsz Pauw (1584-1647)

Willem van der Vliet (Delft ca. 1584 – Delft 1642)

Stedelijk Museum
Alkmaar

1640, olieverf op paneel, 69 x 58 cm
Gesigneerd en gedateerd, midden rechts: *Aeta: 56 anº 1640. / w. vander vliet. fecit.*
Herkomst: Particuliere verzameling, New York (2012)

Stedelijk Museum Alkmaar bezit vele portretten. Voor de 16de en 17de eeuw zijn dat vooral beeltenissen van Alkmaarse hoge heren en hun echtgenotes. Een aantal daarvan is van de hand van bekende meesters als Maerten van Heemskerck, Caesar van Everdingen en Jan de Baen. Met de verwerving van Willem van der Vliets portret van Pieter Jacobsz Pauw is de collectie voor het eerst verrijkt met een Delfts werk. Het innemende regentenportret zal een prominente plek krijgen in de nieuwe vaste presentatie die Stedelijk Museum Alkmaar zaalsgewijs realiseert in 2012-2014.

Anderhalf jaar geleden opende Museum Het Prinsenhof te Delft de tentoonstelling 'Portretfabriek Van Mierevelt. Ontdek de hand van de meester'. In deze boeiende presentatie figureerden de portretten van Willem de Langue en zijn echtgenote Maria Pijnaecker uit 1626 als getuigenissen van de uitzonderlijke kwaliteiten van Mierevelts leerling Willem van der Vliet.¹ De pendanten waren in 2009 verworven met steun van de Vereniging Rembrandt.

In het artikel hierover dat hetzelfde jaar in het najaarsnummer van het *Bulletin* verscheen, benadrukte conservator Anita Jansen dat de mogelijkheid om deze portretten aan te kopen een buitenkans was. Het oeuvre van Van der Vliet is klein – er zijn nog ongeveer veertig portretten bekend – en in Nederlandse openbare collecties was de schilder minimaal en eenzijdig vertegenwoordigd met twee kinderportretten.

Hoe opmerkelijk dat zich drie jaar na deze aankoop opnieuw zo'n buitenkans voordeed, juist ten tijde van de Mierevelttentoonstelling! Uit het niets nam een Amerikaanse verzamelaar contact op met Stedelijk Museum Alkmaar, omdat hij een portret van Pieter Jacobsz

Pauw graag zou laten terugkeren naar zijn oorspronkelijke context: Alkmaar. Het betrof een borststuk van een man met een zweem van een glimlach om de mond – het typische Van der Vlietlachje. Eeuwenlang, waarschijnlijk tot het werd gekocht door de eigenaar die het aan het museum aanbood, was het in de familie van de voorgestelde gebleven.²

Van dit portret is een tweede versie bekend. Die is eveneens lang in bezit van de familie Pauw en hun nazaten geweest, en bevindt zich daar tot op de dag van vandaag. Het is voorzien van Pauws wapenschild, maar is – voor zover op basis van foto's te beoordelen is – ongesigneerd.³ Reden om te vermoeden dat het gaat om een replik van het Alkmaarse schilderij.

Portretten van Willem Reyersz de Langue (1599-1656) en Maria Jorisdr Pijnaecker (1599-1678)
Willem van der Vliet
1626. Olieverf op paneel, 113 x 86,3 cm
MUSEUM HET PRINSENHOF DELFT

Terwijl het duo uit het Prinsenhof zonder twijfel een hoogtepunt in Van der Vliets oeuvre vormt, is het portret van Pauw een zeer karakteristiek werk voor de bredere productie van deze kunstenaar. De vriendelijke uitstraling en de ontspannen pose van de geportretteerde zijn kenmerkend. Borststukken zoals dit exemplaar, waarvan Van der Vliet er vele maakte, waren in de Nederlandse musea nog niet vertegenwoordigd.

De eigenaar wilde een zeer billijke prijs voor het portret, maar het aankoopbudget van Stedelijk Museum Alkmaar voldeed bij lange na niet. Gelukkig zegde de Vereniging Rembrandt steun toe uit het BankGiro Loterij Aankoopfonds. Met aanvul-

lende subsidies van het VSBfonds en een particulier – een zogenaamde Schutter van het museum – kon tot verwerving worden overgegaan. Zodoende is een typerend stuk van goede kwaliteit uit de late periode van de kunstenaar toegevoegd aan het Nederlandse openbaar kunstbezit.

PAUW IN ALKMAAR

De familie Pauw is grofweg in twee takken te verdelen: een Delftse en een Amsterdamse. Stamvader van de Delftse tak was Jacob Adriaensz Pauw. Een van diens zonen, Pieter, trouwde in 1607 met Weyntgen Heyckens en vestigde zich vervolgens in Alkmaar, dat in die tijd een bloeiperiode doormaakte.

Pieter Pauw vervulde er diverse bestuurlijke functies. Zo was hij raad in de Alkmaarse vroedschap, dijkgraaf en baljuw van de Zijpe en de Wieringerwaard, bewindhebber namens Alkmaar van de West-Indische Compagnie, schepen te Alkmaar en van 1641 tot 1642 burgemeester.⁴ Het portret dat Van der Vliet van hem vervaardigde, dateert van vlak

voor zijn aanstelling als burgemeester; hij moet toen tot de machtigste regenten van de regio behoord hebben, maar verloor juist ook in dat jaar zijn echtgenote. Van deze Weyntgen is eveneens een portret overgeleverd. Dit werk uit 1615 bevindt zich in het door haar neef gestichte Alkmaarse hofje van Nordingen.

Portret van Pieter Jacobsz Pauw (1584-1647)

Willem van der Vliet

1640. Olieverf op paneel, 68 x 56 cm

PARTICULIERE VERZAMELING

(Foto: RKD/IB, Den Haag)

Portret van Weyntgen Heyckens (1586-1640)

Onbekende kunstenaar

1615. Olieverf op paneel, 113,5 x 86,4 cm

STICHTING HET PROVENHUIS VAN

NORDINGEN ALKMAAR

Er is niet alleen een duidelijk aanwijsbare band tussen Pieter Pauw en de stad Alkmaar, maar ook tussen hem en een schuttersstuk in de stedelijke collectie. Dat laatste is bijna twee decennia ouder dan het borststuk en vervaardigd door de Alkmaarse kunstenaar Zacharias Paulusz. Jonger dan op Van der Vliets stuk, maar duidelijk herkenbaar staat Pieter Pauw in de onderste rij, de derde van links. Dat hij voor een individueel

portret in 1640 geen Alkmaarse, maar een Delftse kunstenaar vroeg, heeft vermoedelijk te maken met zijn connecties in de stad – vele directe verwanten woonden er – en het hoge niveau van de Delftse portretschilderkunst in die periode.

Het ontspannen, aansprekende portret van Pieter Pauw zal een prominente plaats krijgen in 'Portret van Alkmaar': de derde zaal die Stedelijk Museum

Alkmaar ontwikkelt in de stapsgewijze vernieuwing van de vaste opstelling. In deze presentatie, waarvan de verwachte opening najaar 2013 is, wordt een beeld geschetst van de stad aan de hand van haar bewoners, hun omgeving en hun belevenissen. De elite komt aan bod, maar er is ook ruimte voor andere lagen van de bevolking. Naast portretten en persoonlijke (gebruiks)voorwerpen met een bijzondere uitstraling, zullen er vele stadsgezichten worden getoond. Wat een sympathiek en menselijk beeld zal Pauw geven van de regenten uit 17de-eeuws Alkmaar. Een mooie afwisseling met de meer afstandelijke, pronkzuchtige en indrukwekkende burgemeestersportretten van bijvoorbeeld Caesar van Everdingen, waaraan onze bezoekers zich al sinds oktober 2012 kunnen vergapen in de tweede vernieuwde zaal 'De Gouden Eeuw van Alkmaar' ♦

Christi M. Klinkert
Conservator

Officieren en
vaandeldragers van
de Oude Schutterij
Zacharias Paulusz
1621. Olieverf op
paneel, 145,8 x 233 cm
STEDELIJK MUSEUM
ALKMAAR

[Het Portret van Pieter Jacobsz Pauw \(1584-1647\)](#) is verworven met steun van het BankGiro Loterij Aankoopfonds van de Vereniging Rembrandt, het VSBfonds en een particulier

Noten

1. Zie de tent.cat. *De portretfabriek van Michiel van Mierevelt (1566-1641)*, Delft 2011, pp. 20-22 en 212-213, cat.nrs. 23a-b.
2. E.J. Wolleswinkel, 'De portretcollectie Pauw van Wieldrecht op "Broekhuizen" te Leersum (II)', *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* 48 (1994), pp. 109-137, speciaal noot 37. In de jaren 1931-1958 bevond het zich als bruikleen in Centraal Museum Utrecht. Zie *Catalogus der schilderijen Centraal Museum, Utrecht 1952*, p. 460, cat. nr. 1349: 'Mansportret'.
3. De replek bevat rechts het opschrift 'WILLEM IACOBSE/PAUW ANNO 1640'. Dit is waarschijnlijk, net als het wapenschild, later opgebracht en zonder twijfel foutief. Willem was een twee jaar oudere broer van Pieter, maar al gestorven in 1615. De leeftijd van 56 (die op het aangekochte portret staat vermeld in contemporain schrift) heeft Willem nooit bereikt. Pieter wel, precies in 1640.
4. Vanwege zijn bestuurlijke taken in de Zijpe staan Pieter Pauw, zijn echtgenote en andere familieleden meermaals vermeld in P. Dekker, *Oude boerderijen en buitenverblijven langs de Zijper Grotesloot*, 3 delen, Schoorl 1986-1991; vooral deel 2a, p. 483 en deel 2b, pp. 1232-1233.